

Луценко В.І.

Інститут відкритої освіти

ДВНЗ «Університет менеджменту освіти»

НАПН України

УПРОВАДЖЕННЯ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ВНЗ

У статті на основі модернізації освітньої діяльності проаналізовано досвід упровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у ВНЗ (на прикладі Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»).

Ключові слова: *кредитно-модульна система навчання, механізм управління навчальним процесом, навчально-методичне забезпечення, змістовий модуль.*

Постановка проблеми

Розбудова економічної, соціальної, політичної сфер суспільства, інтеграційні процеси визначили основні напрями модернізації вищої освіти. За цих умов стратегічним завданням освітньої політики є вихід на ринок світових освітніх послуг, поглиблення міжнародного співробітництва, розширення участі навчальних закладів у проектах міжнародних організацій та співтовариств. Практична реалізація завдань щодо входження в освітній і науковий простір Європи можлива лише за умов приєднання до Болонської декларації.

Найважливішим аспектом інтеграційних процесів, які проводяться в європейському освітянському просторі, є введення в державах-учасниках цих процесів двоступеневої системи навчання і нових технологій її реалізації. Такою технологією є кредитно-модульна система організації навчального процесу (КМСОНП), що забезпечує можливість мобільності студентів (а далі — викладачів) не тільки в межах України, а й Європи, інтеграцію в європейський освітній простір, підтримку Європейської кредитно-трансферної системи (ECTS).

Мета статті — розкрити, як ідеї Болонського процесу трансформувалися в практичну площину вищих навчальних закладів на прикладі Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна», які першочергові завдання розв'язано у форматі критеріїв Болонської декларації.

Виклад основного матеріалу

Основним призначенням механізму управління навчальним процесом студента є створення необхідних умов для якісного оволодіння знаннями та навичками стосовно світових стандартів. Механізм управління включає такі елементи: організаційний, мотиваційний, економічний, соціальний, психологічний, маркетинговий.

Організаційний механізм передбачає створення відповідних підрозділів або призначення окремих осіб, які розробляють і впроваджують нормативні документи, що є обов'язковими для виконання співробітниками навчального закладу, насамперед викладачами і навчально-допоміжним персоналом, студентами. Такий механізм у вищій школі України створений на рівні Міністерства освіти і науки та ВНЗ. Розглянемо докладніше організаційний механізм на рівні вищого навчального закладу.

У Відкритому міжнародному університеті розвитку людини «Україна» в структурі управління навчальним процесом виділені такі підрозділи: методична рада університету, методичні ради інститутів, наукова лабораторія, яка здійснює організаційний і методичний супровід КМСОНП на кафедрах відповідних інститутів. У цій системі не виділені президент університету, директори інститутів і завідувачі кафедр, котрі несуть комплексну відповідальність за підготовку спеціалістів у цілому.

Основні нормативні положення знайшли відображення в наказах президента університету щодо впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу.

Мотиваційний механізм — це найменш розроблений елемент управління навчальним процесом у вищій школі. Його основна мета — зацікавити студентів в одержанні освітньо-кваліфікаційного рівня, що відповідає світовим стандартам і має бути конкурентоспроможним на внутрішньому і світовому ринках праці. Формами стимулювання студентів є: можливість забезпечення робочим місцем у провідних фірмах України, висока заробітна плата, стажування за кордоном за рахунок державного бюджету або коштів ВНЗ чи спонсорів, подальше навчання в аспірантурі, оволодіння іншою спеціальністю, участь у міжнародних і вітчизняних конференціях, видання дослідницьких результатів у наукових збірниках університету тощо. Найголовнішим у реалізації положень цього механізму є поінформованість викладачів і студентів, відкритість системи, створення передумов активізації роботи студентів. Мотиваційний механізм тісно пов'язаний з економічним механізмом.

Економічний механізм передбачає наявність відповідних фінансових ресурсів для створення матеріальної, технічної бази організації ефективного навчального процесу, методи, способи, джерела створення фондів фінансування напрямів розвитку найефективніших стимулів активізації діяльності студентів у набутті нових знань і вмінь.

Соціальний механізм у ВНЗ забезпечує постійне підвищення кваліфікації викладачів. Рівень знань і вмінь повинен на кілька етапів випереджати потреби підприємств і організацій, які є замовниками спеціалістів. Дієвість цього елемента тісно пов'язана з мотиваційним механізмом працівників вищого навчального закладу, суспільною активністю працівників, віковою і статевою структурою педагогічного колективу, організацією відповідних умов праці.

Психологічний механізм — налагодження психологічного клімату в колективі, вдосконалення морального та матеріального заохочення, створення атмосфери творчого співробітництва, підвищення професійної змістовності і при-

вабливості праці викладачів і студентів.

Маркетинговий механізм — дослідження попиту на тих чи інших спеціалістів, організація пошуку замовників, грамотна рекламна політика, забезпечення іміджу навчального закладу, широка професійно-орієнтаційна робота.

Важливим чинником підвищення ефективності впровадження кредитно-модульної системи в навчальний процес виступає навчально-методичне забезпечення, якість якого значною мірою визначається якістю методичного оснащення. До складу методичного забезпечення належать: робоча програма, підручник, методичні вказівки для викладача, методичні вказівки для студента, план проведення занять, робочий зошит, опорний конспект, банк тестів і завдань, банк кейсів, методичні вказівки щодо обговорення ситуаційних вправ, банк ділових ігор і тренінгових вправ. Особливо цікавим є досвід використання банку Інтернет-ресурсів для використання у процесі навчання. Банк Інтернет-ресурсів — це список важливих адрес мережі Інтернету, відвідання яких збагачує навчальну дисципліну необхідною додатковою практичною інформацією. Переважно такий банк містить посилання на домашні web-сторінки порталів, що висвітлюють необхідну навчальну, публіцистичну та законодавчо-нормативну інформацію. Банк таких Інтернет-ресурсів, як правило, сам складається у вигляді web-сторінки, яка розміщується в Інтернеті чи на інших носіях інформації. Останнім часом у системі методичної підтримки навчальних дисциплін з'явився новий елемент — інтернет-курс для самостійного дистанційного вивчення. Як і в попередньому випадку з банком Інтернет-ресурсів, для складання готових інтернет-курсів використовують передові web-технології та HTML-редактори. Крім того, все частіше для студентів із особливими потребами своє застосування знаходять спеціалізовані інтернет-платформи для дистанційного навчання [2].

Визначальною ланкою в організації навчального процесу за кредитно-модульною системою є змістовий модуль. В.Бондар, П.Юцявічене, О.Кучерявий звертають увагу на три можливих варіанти відображення в змістовому модулі системи науково-професійних знань, норм, а саме — інформаційно-змістовий, проблемно-змістовий і пошуково-змістовий [5]. Кожний з варіантів має переваги та недоліки залежно від наявності науково-методичного забезпечення модуля, рівня знань викладача і часу на розроблення модуля, наявності професійно значущої освітньої інформації для формування у студентів мотивів навчання тощо.

Оскільки варіант інформаційно-змістового модуля забезпечує в основному закріплення студентами в пам'яті осмислених понять, розвиток здібностей до аналізу, оволодіння досвідом застосування основних розумових операцій за зразком, цей варіант доцільно використовувати для розроблення змістових модулів під час підготовки бакалаврів, де основною метою є одержання опорних, базових знань.

Проблемно-змістовий модуль спрямований на розвиток ситуаційного підходу і має проблемний виклад. Під час проектування проблемно-змістового мо-

дуля використовуються такі методичні прийоми: виділення елементів модуля, що можуть слугувати матеріалом для розроблення проблемної ситуації, виявлення питань, способи розв'язання яких наперед не відомі, використання різних варіантів формулювання навчальної проблеми тощо.

Пошуково-змістовий модуль передбачає виконання цілої низки розумових операцій: пошук допоміжної інформації, вибір варіанта теоретичного обґрунтування, пошук способів вирішення питання, перевірка отриманих результатів. Основним у навчальному процесі стає вміння генерувати ідеї.

Сутність кредитно-модульної системи організації навчального процесу вимагає перенесення акценту на самостійну роботу студентів над дидактичним матеріалом, у якій криється потужний резерв підвищення якості й ефективності навчального процесу, що є основним завданням сучасної освіти.

Самостійна робота студентів як складова частина навчання має всі атрибути, ознаки та властивості загального феномена людської діяльності: мотиваційні (ідеал, мотиви, інтереси); орієнтаційні (механізм визначення мети, планування та прогнозування діяльності); енергетичні (увага, воля, емоційний фон діяльності) та оцінювання результативності дій.

У плануванні самостійної роботи студентів має враховуватися, з одного боку, та її частина, яка виконується студентами на основі вже отриманих знань під час аудиторних занять, з іншого — яка виконується без прямої допомоги викладача, а з особистої ініціативи студента, самоосвітою (наприклад, саомоніторинг у курсі «Стилістика» для студентів спеціальності «Українська мова та література», «Документознавство», «Видавнича справа та редагування»).

Зауважимо, що широке впровадження самостійної роботи у практику ВМУРоЛ «Україна» відбувається дуже повільно. Безперечно, одна з причин цього — надзвичайна складність технології організації самостійної роботи студентів із особливими потребами, що вимагає великого терпіння й часу. Інша причина — несформованість у студентів навчальних умінь і навичок. Як свідчать результати наукових досліджень Л.Журавської, М.Солдатенка та ін. і власний педагогічний досвід, сучасному студентові важко самому визначати мету, виділяти головне й відокремлювати його від другорядного, проводити порівняльний аналіз викладених фактів, поділяти навчальний матеріал на складові частини і бачити їх взаємозв'язок, проводити контроль і самоконтроль під час самостійного опрацювання матеріалу.

Висновки

Таким чином, аналіз перших результатів педагогічного експерименту у Відкритому міжнародному університеті розвитку людини «Україна» дає змогу зробити такі висновки:

- механізм управління навчальним процесом студента ВНЗ за кредитно-модульною системою освіти має включати організаційний, мотиваційний, економічний, соціальний, психологічний, маркетинговий елементи;
- якість навчально-методичного забезпечення за кредитно-модульної си-

стеми оцінювання навчального процесу визначається якістю методичного оснащення;

- змістовий модуль ґрунтується на обліку трудомісткості навчальної роботи студентів у кредитах, що являє собою нагромаджувальну систему, здатну працювати в межах концепції «навчання впродовж усього життя».

Результати проведеного дослідження не претендують на всебічне висвітлення аспектів проблеми, однак дають імпульс до подальшого впровадження новацій, здійснення аналітичних порівнянь і висновків, руху вперед у контексті Болонських ініціатив.

ЛІТЕРАТУРА

1. Журавська Л.М. Концептуальні умови управління самостійною роботою студентів у вищих закладах освіти / Л.М.Журавська // Освіта і управління. — 1999. — Т. 3. — Ч. 2. — С. 105–115.

2. Колісник М. Методичне забезпечення працює на успіх: зарубіжна практика викладання бізнес-дисциплін / М.Колісник // Синергія. — 2003. — № 6. — С. 48–53.

3. Солдатенко М.М. Методологічні аспекти організації самостійної пізнавальної діяльності студентів / М.М.Солдатенко // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. — 2002. — Вип. 2(6). — С. 24–30.

4. Таланчук П.М. Про інтеграцію освіти, науки та виробництва у процесі підготовки фахівців / П.М.Таланчук. — К. : Ун-т «Україна», 2004. — 28 с.

5. Юцявичене П.А. Теория и практика модульного обучения / П.А.Юцявичене. — Каунас : Швиеса, 1989. — 286 с.

В статье на основе модернизации образовательной деятельности проанализирован опыт внедрения кредитно-модульной системы организации учебного процесса в вузе (на примере Открытого международного университета развития человека «Украина»).

Ключевые слова: кредитно-модульная система обучения, механизм управления учебным процессом, учебно-методическое обеспечение, содержательный модуль.

In the article the experience of introduction of the credit transfer system of organization of educational process on the basis of modernization of educational activity in higher educational establishment is analysed (on the example of the Open international university of person's development «Ukraine»).

Key words: credit-modular system of education, mechanism of educational process management, educational-methodical support, a content module.